Opgesteld door: Sanne Spiero (antwoordspecialist) en Sandra Beekhoven (kennismakelaar Kennisrotonde)

Vraagsteller: Beleidsmedewerker OCW

Referentie: Kennisrotonde. (2019). Is er een omslagpunt in de ontwikkeling van peuters waarna effectieve ontwikkelingsstimulering in groepen (met andere jonge kinderen) mogelijk is? Op welke leeftijd bereiken de meeste kinderen dat omslagpunt? (KR.748). Den Haag: Kennisrotonde.

25-2-2020

Vraag

Is er een omslagpunt in de ontwikkeling van peuters waarna effectieve ontwikkelingsstimulering in groepen (met andere jonge kinderen) mogelijk is? Op welke leeftijd bereiken de meeste kinderen dat omslagpunt?

De vraag is gesteld in het kader van VVE (voor- en vroegschoolse educatie).

Kort antwoord

Er wordt in wetenschappelijk onderzoek niet gesproken van een omslagpunt waarna kinderen in staat zijn om effectief te kunnen profiteren van ontwikkelingsstimulering in groepen. Uit grootschalig Europees onderzoek naar voorschoolse educatie en opvang komt naar voren dat een startleeftijd tussen de 2 en 3 jaar oud het meest voordelig is voor de cognitieve-, taal- en sociale ontwikkeling van kinderen. In Noorwegen starten kinderen al vanaf 1,5 jaar oud met een VVE-programma. Onderzoek naar de effecten op de ontwikkeling van deze jonge kinderen laat zien dat zij profiteren van de ontwikkelingsstimulering in – kleine- groepen. Tot slot moet worden benadrukt dat de effecten van ontwikkelingsstimulering in groepen sterk samen hangen met de kwaliteit van de aangeboden voorschoolse educatie.

Toelichting antwoord

Inleiding

Al op 2-jarige leeftijd worden aanzienlijke verschillen gevonden in taal- en cognitieve vaardigheden tussen kinderen, zoals het pre-COOL onderzoek in Nederland laat zien (Leseman & Veen, 2016). Deze verschillen tussen kinderen hangen samen met de sociaaleconomische status en migratieachtergrond van de kinderen. De sociaaleconomische status en migratieachtergrond hebben namelijk invloed op de opvoeding, de mate van ontwikkelingsstimulering en de beschikbare materiële hulpbronnen in het gezin (Duin, Doornenbal, Slot, & Leseman, 2019). Om deze

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

ongelijkheid te bestrijden wordt in Nederland voor- en vroegschoolse educatie (VVE) aangeboden. Een VVE-programma wordt in groepen van maximaal 16 peuters met twee pedagogisch medewerkers aangeboden.

In veel gemeenten starten kinderen vanaf 2,5 jaar met voorschoolse educatie, maar in sommige gemeenten al vanaf de leeftijd van 2 jaar. Sommige ouders en pedagogisch medewerkers vragen zich af of alle kinderen van 2 jaar al in staat zijn om effectief te kunnen profiteren van het VVE-programma in de groep.

Optimale startleeftijd voor ontwikkeling in een groep

Er zijn verschillende theorieën die de ontwikkeling van het kind beschrijven in fases, zoals de welbekende universele ontwikkelingsfases beschreven door Jean Piaget. Of er gesproken kan worden over een omslagpunt van de ene naar de andere fase is onduidelijk. Onder onderzoekers is er veel discussie of deze ontwikkelingstheorieën wel wetenschappelijk te onderbouwen zijn (Bidell & Fischer, 1992).

Uit onderzoek naar de hersenontwikkeling van het jonge kind weten we dat kinderen tussen 0 en 3 jaar oud zich in hun meest vatbare fase van hun ontwikkeling bevinden, door de grote plasticiteit van het brein in de eerste levensjaren van het kind. Vroege interventies in de periode van 0 tot 3 jaar hebben de potentie om de latere ontwikkeling van het kind te beïnvloeden en het kind te beschermen tegen de risicofactoren waarin hij/ zij opgroeit (Doyle, Harmon, Heckman, & Tremblay, 2009). De auteurs maken geen onderscheid binnen deze leeftijdsrange. De ontwikkeling van de hersenen wordt beïnvloed door ontwikkelingsstimulering en ervaringen in de leefomgeving van het kind (Dearing et al., 2018). VVE-programma's bieden een structuur voor het aanbieden van ontwikkelingsstimulering aan jonge kinderen.

Uit een grootschalig onderzoek naar de effecten van voorschoolse educatie en opvang in Europa, komt naar voren dat een beginleeftijd tussen de 2 en 3 jaar het meest voordelig is voor de cognitieve-, taal- en sociale ontwikkeling van kinderen op korte en op de lange termijn (Melhuish et al., 2015). Er wordt door de auteurs niets gezegd over het optimale moment tussen de leeftijd van 2 en 3 jaar.
Een antwoord op een eerdere vraag aan de Kennisrotonde stelt dat een langere loopduur (in maanden) van het VVE-programma het meest bevorderlijk is voor de ontwikkeling van kinderen (Kennisrotonde, 2019). Een beginleeftijd van 2 jaar zorgt ervoor dat kinderen langer profiteren van een VVE-programma dan wanneer ze op 2,5-jarige leeftijd instromen en zou daarmee dus effectiever kunnen zijn.

In Noorwegen is onderzoek gedaan naar de effecten van voorschoolse educatie op de ontwikkeling van kinderen die starten *voordat* zij 2 jaar zijn. Het onderzoek in Noorwegen laat zien dat de kinderen uit lage sociaaleconomische milieus die vanaf 1,5 jaar voorschoolse educatie volgden op 3-jarige leeftijd betere taalvaardigheden hadden ontwikkeld dan kinderen die niet deelgenomen hadden aan voorschoolse educatie (Dearing, Zachrisson, Mykletun, & Toppelberg, 2018). Vroege deelname aan voorschoolse educatie had de verschillen tussen de taalvaardigheid van jonge kinderen van hoge en lage sociaaleconomische milieus verkleind. Dit onderzoek laat zien dat kinderen zelfs vóór 2-jarige leeftijd al effectief kunnen ontwikkelen in groepen.

De effecten van vroege interventies hangen sterk samen met de kwaliteit van de aangeboden voorschoolse educatie (Passaratta et al, 2019). In het eerder genoemde voorbeeld van Noorwegen is de kwaliteit van de voorschoolse educatie geborgd door een

raamwerk voor de pedagogische en educatieve inhoud en door voorwaarden aan het personeel. Minimaal 30 procent van de pedagogisch medewerkers moet een drie jaar durende universitaire opleiding hebben afgerond in *Early Childhood Education and Care.* De groepen met kinderen onder de 3 jaar bestaan doorgaans uit negen kinderen met drie pedagogisch medewerkers, een hoge pm'er-kind ratio van 1:3 (Dearing et al., 2018). In Nederland, zoals beschreven in het Besluit Kwaliteit Kinderopvang, is voor kinderen van 1-2 jaar de pm'er- kind ratio 1:5 en voor 2 tot 4 jaar 1:8. Nederland kent geen voorwaarden voor een minimum aantal universitair opgeleide pedagogisch medewerkers per locatie.

Geraadpleegde bronnen

Besluit Kwaliteit Kinderopvang (2017, 27 augustus). Geraadpleegd op 17 februari 2020,
Bidell, T. R., & Fischer, K. W. (1992). Beyond the stage debate: Action, structure, and variability in Piagetian theory and research. *Intellectual development,* 100-140.
Dearing, E., Zachrisson, H. D., Mykletun, A., & Toppelberg, C. O. (2018). Estimating the consequences of Norway's national scale-up of early childhood education and care (beginning in infancy) for early language skills. *AERA Open, 4*(1), 2332858418756598.
Doyle, O., Harmon, C. P., Heckman, J. J., & Tremblay, R. E. (2009). Investing in early human development: timing and economic efficiency. *Economics & Human Biology, 7*(1), 1-6.
Duin, A., Doornenbal, J., Slot, P., & Leseman, P. (2019). Investeren in kinderen van 0-12 jaar: bevindingen uit de wetenschap.
Hannon, P. (2003). Developmental neuroscience: implications for early childhood intervention and education. *Current Paediatrics*, *13*(1), 58-63.
Kennisrotonde. (2019). *Wat draagt meer bij aan de ontwikkeling van peuters: een vve-aanbod met gelijkblijvende intensiteit of een aanbod met toenemende intensiteit? (KR.642)*
Leseman, P., & Veen, A. (2016). *Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit van voorschoolse instellingen: Resultaten uit het pre-COOL cohortonderzoek*: Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., Ariescu, A., Penderi, E., Rentzou, K., Leseman, P. (2015). A review of research on the effects of Early Childhood Education and Care (ECEC) upon child development. In: EU CARE project.
Passaretta, G., Rözer, J. J., Skopek, J., & van Huizen, T. (2019). Integrative Report (WP 1). Utrecht: ISOTIS Publications

Onderwijssector

VVE

Trefwoorden

Voor- en vroegschoolse educatie, ontwikkelingsstimulering, startleeftijd